

CONSIDERAȚII ASUPRA BALADEI POPULARE DIN MOLDOVA

DE

LUCIA BERDAN

Cercetarea asupra baladei populare în Moldova s-a constituit pe baza *Arhivei de folclor a Moldovei și Bucovinei* (A. F. M. B.) din dorința de a pune în circulație un bogat material de variante moldovene la temele clasice de baladă. Lucrarea, în ansamblul ei, urmărește să contureze situația speciei în circulația sa în Moldova de la cele mai vechi atestări pînă la stadiul actual. Utilitatea unui asemenea studiu confirmă o mai veche aserțiune a lui D. Caracostea: „Pentru cine vrea să descifreze ființa noastră din expresia românească, după limbă privită ca valoare, a doua mare întrebare este aceea cu privire la esența plămuirilor poporane. Fără îndoială ne interesează îndeosebi cele versificate; iar dintre acestea pe primul plan stă cîntecul nostru bătrînesc. Adîncirea acestei părți a expresiei românești cere o concepție asupra cîntecului poporan“¹. D. Caracostea recomandă: „... trebuie să devie și un folclorist în stare să-și cucerească singur adevărul“².

În acest scop, ne-am propus în primul rînd să cunoaștem și să folosim în lucrarea despre balada populară în Moldova cît mai mult material cules pe teren, sau aflat în arhive, colecții și publicații, pentru a scoate în evidență unitatea de teme și motive în cuprinsul speciei în cadrul folclorului românesc în general. Raportînd apoi aceste variante la versiunea clasică, am urmărit să detașăm prin ce elemente se diferențiază, particularizînd astfel aria de circulație avută în vedere. Întrucît despre balada populară există foarte multe studii și contribuții, cercetarea noastră, asimilînd rezultatele înaintașilor, a trebuit să-și fixeze un punct de plecare adecvat materialului. După un prim capitol destinat istoricului cercetării baladei, cu deosebire a celei din Moldova, capitolele următoare se ocupă de problemele pe care le pune tipologia baladei populare, de analiza variantelor tipologice cu circulație în Moldova în contextul tipurilor stabilite pentru balada populară românească. Din aprofundarea acestui bogat și interesant material au rezultat apoi și cîteva considerații cu caracter general privind modul specific de existență al baladei populare în Moldova. Pentru a încadra baladele populare din această zonă a țării în tipologia baladei populare românești și pentru a întreprinde o comparație în planul subiectului a baladelor

¹ D. Caracostea, *Poezia tradițională română*, II, București, EPL, 1969, p. 61.

² *Op. cit.*, p. 62.

din repertoriul zonal este necesar să se determine elementele constitutive (momentele narative) ale variantelor fiecărui tip, tinzând spre o descriere a baladei după părțile sale componente. „Temelia oricărei adânciri este exacta descriere menită să scoată la iveală esențialul”³ scria D. Caracostea. Sistematizarea marelui număr de balade populare din Moldova, aflate în colecții, monografiile de sate moldovene, periodice și în arhivele de folclor din Iași, Cluj-Napoca și București, cu intenția de a cuprinde pe cât se poate, exhaustiv, ceea ce urma a fi studiat, a impus ordonarea pe tipuri. A reieșit astfel dintr-un *Indice tipologic al baladei populare din Moldova*, elaborat de noi pe baza tipologiei baladei populare românești alcătuită de Al. I. Amzulescu⁴, o viziune de ansamblu, dar și detaliată în același timp a fiecărui tip și subtil de baladă populară în circulația lor în Moldova. În afara colecțiilor clasice, care cuprind și material moldovenesc, folclorul din Moldova a fost cercetat sporadic, cu excepția Bucovinei și Vrancei. Or, o condiție de bază a unei cercetări în domeniul literaturii populare este să țină seama de realitatea folclorică. Având de studiat un anume tip de baladă care constituie un subiect tematic independent, cercetătorul va fi nevoit să ia în considerație faptul că în practică tipul se ramifică într-un număr nesfârșit de variante. În folcloristica românească, B. P. Hasdeu este acela care a impus ca metodă exigența cercetării tuturor variantelor de pe întreaga arie de răspândire a unui tip, pentru ca abia din studiul acestora să se poată deduce geneza și difuzarea tipului de cercetat⁵. Se poate observa cum îmbogățind cercetarea cu materialul de teren adus la zi, apar balade cu circulație locală, dintre care unele nu pot fi tipologizate în contextul tipurilor stabilite. Sînt cunoscute pînă în prezent în Moldova peste 145 de tipuri din totalul de 384 cite cuprinde repertoriul speciei, la care adăugăm 40 netipologizate.

Categoria *cîntecului epic eroic*, cea mai cuprinzătoare în cadrul tipologiei baladei populare românești, este reprezentată în Moldova prin tipurile cu cele mai numeroase atestări: 6 (7) *Șarpele*, 27 (37) *Novac*, *Gruia captiv în Tarigrad*, 28 (38) *Novac*, *Anișa (Lidva, Libra) crîșmărița*, 29 (39; 42) *Novac*, *Însurătoarea lui Ioviță (Gruifă)*, 30 (40) *Novac*, *Gruia la aral*, 33 (44) *Novac*, *Turcul și Novăceștii*, 41 (51) *Tănislav*, 42 (52) *Badiu circumarul*, 47 (54) *Ilincița Șandruului*, 85 (88) *Corbea*, 86 (89) *Toma Alimos*, 87(90) *Mihu Copilul*, 88 (91) *Miu haiducul*, 94 (95) *Bogatul și săracul*, 95 (96) *Țăranul și ciocoinul*, 96 (97) *Iancu Jianu*, 98 (99) *Gheorghelaș*, 101 (161) *Cîntecul lui Radu*, 107 *Bahnă*, 108 (107) *Ion Pietrariu*, 109 (108) *Dragoș*, 111 (156) *Pantelimon*, 170 (171) *Codreanu și mocanu*, 193 (199) *Costea și Fulga*, 195 (201) *Șalga*, 201 (229) *Constantin Brîncoveanu*.

Dintre străvechile teme mitologice care se includ în balada eroică, tipul 6 (7) *Șarpele* a fost atestat în județele Iași, Botoșani și Vrancea. Variantele din județul Iași, cele mai numeroase, sînt fragmentare și puternic liricizate, rezultat al ștergerii din memoria cîntăreților a textului epic, inițial mai dezvoltat. Aceasta și ca rezultat al faptului că asemenea cîntece nu se mai cer, nu mai

³ Dumitru Caracostea, Ovidiu Birlea, *Problemele tipologiei folclorice*, București, „Minerva”, 1971, p. 33.

⁴ Al. I. Amzulescu, *Balade populare românești*, București, E.P.L., 1964; *Cîntecul epic eroic*, București, Editura Academiei R.S. România, 1981; *Balada familială*, București, Editura Academiei R.S. România, 1983.

⁵ Ovidiu Birlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, București, E.P.L., 1969, p. 131.

sînt cîntate spre ascultare. Variantele din județul Vrancea, spuse de informatori care le-au auzit de la lăutari, mențin cu predilecție firul epic al narațiunii. În județul Botoșani variantele acestui tip de baladă se recită ca plugușoare. Fondul tematic de bază al eposului eroic românesc, deci și al celui din Moldova, îl formează cîntecele despre luptele cu turcii și tătarii, *ciclul cotropitorilor*, din care reprezentativă este epopeea Novăceștilor. Este singura baladă de la noi care are o desfășurare ciclică avînd ca protagoniști pe Novac, Balaban, Gruia, Ioviță, din neamul Novăceștilor. În Moldova sînt atestate în colecții, publicații și se mențin în circulație 5 din cele 10 tipuri incluse în „Colecția națională de folclor”, în speță tipurile de baladă clasică ale acestui ciclu care face corp comun cu întreaga baladă populară românească. Un motiv foarte răspîndit al ciclului Novăceștilor în Moldova se referă la plecarea lui Gruia la Tarigrad. Dintre variantele moldovenești care se cîntă, cea de la Obilești, azi satul Bordeasca Veche, comuna Tătărănu, județul Vrancea (*Anchetă directă. Chestionar*) este suficient de încheată sub raport tematic. Varianta debutează abrupt, fără o determinare spațial temporală a acțiunii, aducînd în prim plan personajele care definesc opoziția fundamentală. Pentru eficiența comunicării, balada dezvăluie o structură concisă. Varianta culeasă de la Sabasa, comuna Borea, județul Neamț (Mg. 134, I, 11) a tipului 28 (38) *Novac. Anifa (Lidva. Libra) crișmărița* începe ca un cîntec de pahar, după care se intră în narațiunea propriu-zisă, enunțîndu-se conflictul. Dar rezolvarea situației epice nu mai constituie o preocupare a cîntăreței care din dorința de a scurta expunerea elimină unele etape ale acțiunii și implicit motivația necesară evoluției finale a conflictului. Tipul 29 (39; 42) *Novac. Însurătoarea lui Ioviță (Gruia)*, Tip I *Fata Cadiului* aduce în discuție 5 variante urăturâ și una de baladă. Varianta de baladă a fost consemnată la Obilești (azi satul Bordeasca Veche, comuna Tătărănu, județul Vrancea), în 1914. Motivul tematic principal, însurătoarea lui Ioviță cu fata Cadiului „din tîrgul Odriului”, este amplu dezvoltat în 175 de versuri. În discuția variantelor moldovenești ale baladelor despre Novăcești nu am luat în considerație prelucrările lui P. Dulfu⁶, care au circulat, se pare, foarte intens, fiind reproduse în manualele școlare de unde au fost preluete ca atare de informatori.

Tipul 41 (51) *Tănislav* cunoaște trei atestări pentru Moldova, ca variante inedite toate trei recitate, dintre care două cu funcție de urătură de Anul Nou (din județul Botoșani). Varianta baladă recitată, înregistrată la Preutești, județul Suceava (Mg. 34, II, 15) dezvoltă în 108 versuri tema acestei balade antiotomane, din ciclul dunărean, al cărei protagonist se numește Vilcan (sau Vulcan în alte variante moldovene cunoscute din colecții). Variantele baladă urătură introduc cîteva schimbări în planul acțiunii: cele trei fete moldovence refuză să destăinuie turcilor ascunzătoarea voinicului; apare ca personaj secundar mama eroului pentru necesitatea travestirii lui Vilcan (Mg. 170, I, 12; Mg. 305, I, 15).

Tipul 42 (52) *Badiu circumarul*, aparținînd ciclului dunărean antiotoman, are numeroase atestări pentru județele Suceava, Iași, Vaslui, Bacău, Vrancea, Galați, Neamț. Varianta culeasă de la Cujețiu, comuna Gîrcina, județul Neamț (Mg. 199, I, 13) intitulată *Baidu*, după numele eroului, are o

⁶ P. Dulfu, *Gruie-al lui Novac (1913)*, în *Scrieri*, București, „Minerva”, 1971, p. 97—268.

structură concisă eliminând mai multe episoade din desfășurarea acțiunii în forma ei clasică.

Din ciclul de balade vitejești antiotomane, un tip bine reprezentat este 47 (54) *Ilincuța Șandrului* care, cu excepția județelor Neamț și Vrancea, acoperă tot teritoriul Moldovei. Deși inclus în categoria de balade vitejești, tipul în discuție are o structură de baladă nuvelistică, cel puțin în variantele baladă care circulă în Moldova. Ca urătură de Anul Nou se întâlnește în județul Botoșani. Aceste abateri de la funcția obișnuită sînt tardive, consideră A. Fochi. Ele apar cu consecvență în județul Botoșani și în cazul altor tipuri de balade. O situație particulară, cum ar fi pătrunderea sporadică a acestui tip de baladă în cadrul speciei *jocuri de copii*, apare în variantele provenind din județele Neamț, Bacău, Galați și Iași. Prezența baladei și în alte specii este încă o dovadă a vechimii ei și a posibilităților multiple de readaptare la noi funcționalități.

Baladele clasice ale subdiviziunii *Haiducii* sînt de fapt cele care corespund în mai multe clasificări termenului *voinicesc*, anterioare baladei antiotomane care se dezvoltă în secolul al XVI-lea, urmată cronologic de balada haiducească (secolele XVIII—XIX): *Corbea*, *Toma Alimoș*, *Mihu Copilul*. Motivul luptei antifeudale este tema centrală a cîntecului lui Corbea care a cunoscut o largă răspîndire în spațiul dacoromân. Cele mai multe și mai realizate variante au circulat în Muntenia, Dobrogea, Țara Vrancei și în județul Galați. În Moldova se pare că circulația baladei nu a fost atît de intensă ca în regiunile din sudul țării, ceea ce a dus la localizarea motivului în cîmpia Dunării, către care conduc numeroase precizări de detaliu. Creații populare cu subiecte similare avînd la bază conflictul dintre voinicul întemnițat pe nedrept și domnitorul feudal mai apar în eposul slavilor de sud și în bîlinele ruse. Balada lui *Toma Alimoș* aparținînd eposului medieval, răspîndită îndeosebi în sudul țării (Muntenia, Oltenia și Banat) este cunoscută și la românii din sudul Dunării. Cele mai izbutite variante provin din Moldova și din Muntenia și sînt incluse în colecțiile de poezii populare ale lui V. Alecsandri și G. Dem. Teodorescu. În faza actuală, în Moldova, se întîlnesc variante ale acestei balade atestate cu funcția de urătură de Anul Nou, în cazul unora dintre acestea informatorii mărturisind originea lor livrescă. Balada lui *Mihu Copilul*, pusă în circulație printre primii de V. Alecsandri prin colecția sa, dezvoltă tema luptei dintre doi voinici, Mihu Copilul (Cobiul, Zglobiu) și Ianoș Ungurul. În balada lui *Mihu Haiducu*, creată probabil în perioada tîrzie a feudalismului, conflictul nu mai este de ordin etic, precum în balada lui *Mihu Copilul*, ci social, caracteristic baladei haiducești. Întîlnirea dintre domn și haiduc marchează punctul culminant al acțiunii care evidențiază istețimea și curajul haiducului. Uneori, conflictul devine din social, etic: sora haiducului ezită între datoria ei de soră și datoria față de domnul pe care îl iubește. În finalul unor asemenea variante, de obicei conflictul se rezolvă prin nunta domnitorului cu sora voinicului. Și mai pregnant apare conflictul social în balada *Bogatul și săracul*, declanșat de înfruntarea reprezentanților celor două clase sociale: bogatul și săracul, care în baladă nu au nume, ei fiind personaje tipice. Figura haiducului Iancu Jianu a pătruns adînc în conștiința maselor populare, dovadă numeroasele cîntece lirice de haiducie, dar și cîteva atestări de cîntece epice populare pentru Moldova, în care se descriu episoade din acțiunile haiducului

pentru pedepsirea celor bogați și ajutorarea celor aflați în nevoie, ca în variantele de la Zănești, Neamț, (Mg. 67, II, 28) și Perieni, Vaslui (Mg. 213, I, 22).

Deosebit de răspândit în Moldova este *Cîntecul lui Radu*, în variante care îmbogățesc schema tipului prezentat de Al. I. Amzulescu în *Catalogul subiectelor narative și al variantelor*. Punctul culminant, ca în majoritatea variantelor din această categorie, este marcat de înfruntarea dintre haiduc și poteră.

Tematic, baladele din categoria II *Vitejești* au un caracter local bine definit, ceea ce explică faptul că unele au atestări în *Catalogul subiectelor narative și al variantelor* numai pentru Moldova : 56 (71) *Gheorghilă Zătrear.u.*, 57 (72) *A lui Șoimănel*, 80 (133) *Velea Viteazul*, 81 (65) *A Gruului*, în timp ce altele nu sînt încă tipologizate : *Cîntecul lui Ștefan Vodă*, *Cîntecul Pleveinei*, *Voinicul și murgul*, *Colo-n vale-ntrre izvoară*, la subdiviziunea 1. *Ciclul cotropitorilor (turci-tătari)*, iar la subdiviziunea 2. *Haiducii*, cu atestări numai pentru Moldova : 92 (165), Tip I *Petre Busuioc*, 109 (108) *Dragoș*, 114 (137) *Vasile cel Mare*, 142 (128) *Nedea voinicul*, 143 (129) *Coste*, 146 (32) *Lupul*, 147 (134) *Stanciu*, 148 (135) *Răscolman*, 149 (136) *Bugean*, 150 (140) *Frundzi verdi di-o răciti* 151 (142) *A lui Mnihăiță*, 152 (143) *A lui Costin*, 153 (144) *Călinaș și Arșinel*, 154 (145) *A Voicului*, 155 *Gheorghilas*, 156 (152) *Floria*, 157 (150) *Voicu*, 158 (154) *La curțile Vilcului*, 159 (155) *Mihai*, 160 *Ion a Solcanului* și netipologizate : *Mocanu*, *Ionică Haiducu*, *Șuhan*, *Ion Pipa*, *Mănăilă*, *Groza*, *Baltă*, *Balan*, *Chirilă*. Variantele netipologizate vor forma obiectul unei cercetări aparte pe măsura îmbogățirii lor cu noi atestări.

Din subdiviziunea 3. *Hoșomanii* a baladei vitejești, cel mai răspândit tip de cîntec epic eroic în Moldova este 170 (171) *Codreanul și mocanul*. Conflictul epic se conturează prin opoziția personajelor : Codreanul-mocanul. În varianta de la Valea Seacă, județul Iași (Mg. 176, I, 3) intervine în desfășurarea epice un șablon preluat din balada voinicească, eroul cere să i se dezlege mina dreaptă să se roage, stratagemă prin care reușește să scape și se reîntoarce în codru. Și la această categorie sînt două atestări de tipuri numai din variantele culese în Moldova : 187 (186) *Gheorghe Cosma și Mastei* și 188 (187) *Pîrliei*. În totalitate cîntecul epic eroic în Moldova cunoaște, pînă în prezent, 67 de tipuri menționate în *Catalogul subiectelor narative și al variantelor* din totalul de 211, la care se adaugă, cum am menționat, cele care nu sînt tipologizate.

Balada *familială*, cea de a doua mare secțiune, după noua organizare tipologică prezentată de Al. I. Amzulescu, cuprinde un număr de 173 de tipuri de balade populare românești, între care se înscriu unele dintre cele mai de seamă creații ale speciei. În Moldova, ca și în Transilvania, balada familială întrece în frecvență creațiile aparținînd eposului eroic. Atît tematic cît și stilistic, domeniul distinct al baladei familiale (numită și *nuvelistică* în studiile de specialitate) nu poate fi discutat fără a face referiri la cîntecul epic eroic de unde preia teme modelate în spiritul unei anumite funcționalități (a se vedea tipul *Ilincula Șandruului* ș.a.) și la cîntecul propriu-zis de care se apropie prin structura compozițională. În ce privește originea și vechimea repertoriului nuvelistic, constatarea largei răspîndiri europene a unor motive ca „arborii îmbrățișați“, „întoarcerea soțului“ ș.a. sînt argumente pentru a demonstra vechimea multor teme nuvelistice. Dintre acestea, mai frecvente în Moldova sînt tipurile 1 (1) *Soarele și luna*, Tip I și Tip II, 6 (26) *Voica*, 7(27) *Vilcu și Ciurma*. Textele clasice ale tipului 1, subtip 1, le întîlnim ca urături de Anul Nou în județele Neamț și Bacău. Reprezentativă pentru acest

tip de baladă este varianta de la Țibucani, Neamț (Mg. 226, I, 19) mai bine încheată artistic. Concomitent cu balada circulă și legenda despre soare și lună, în județele Suceava și Iași. Subtipul 2 al baladei, *Fratele și sora*, frecvent în Moldova de nord, ea și în Transilvania, atestă o schimbare a funcționalității fantasticului, de la funcția explicativă (subtip 1) la cea etico-estetică (subtip 2). Varianta culeasă de la Botoșana, județul Suceava (Mg. 75, II, 21) relevă asemănarea de subiect cu variantele transilvănene. Tipul 6 (26) *Voica* dezvoltă un subiect de circulație internațională, fiind înrudit îndeaproape cu cel al „logodnicului strigoi”. Unele dintre variantele baladei culese din Moldova se intitulază *Bleştem de mamă*. Narațiunea se menține la limitele dintre ficțiune și realitate. În circulația ei în Moldova și balada *Voica* se intercalează ca moment de excepție în firul epic al unei orații agrare obișnuite în variantele culese din județul Botoșani.

O problemă ce nu poate fi ignorată în analiza unor asemenea variante este apropierea de varianta *Blăstăm de mamă*, publicată de G. Coșbuc⁷ și pe care A. Fochi o apreciază că „...poate fi considerată drept o variantă posibilă și științific utilizată în folcloristică a versiunii naționale”⁸. Tipul 7 (27) *Vilcu și ciurma* circulă cu predilecție în Moldova. Textul se mai întâlnește în Transilvania, în zona învecinată cu Moldova, a Năsăudului. În culegerile mai noi, balada apare cu totul sporadic, ceea ce denotă dispariția ei treptată din repertoriul activ al cântăreților.

Tematica haiducească nu este semnificativă în cadrul baladei familiale. Revin Moldovei tipurile 22 (106) *Bujor*, 28 (138) *A lui Rădișor*, 29 (139) *Buflia*, 30 (141) *A lui Nistorel*, 31 (146) *A lui Ilie și Bargan*, 32 (147) *Frunzî verde păltinel*, 233 (148) *A lui Naftal*, 34 (149) *Necșan*, 35 (150) *A lui Hatmană*, 36 (151) *A lui Bălțișăl*, 37 *Bustui*, 38 *Petreanu*, 50 (185) *Manea*, 51 (188) *Terente*.

Între baladele păstorești primatul îl deține, desigur, *Miorița*, considerată de cei mai mulți specialiști o creație pe teren moldovenesc. Faptul că Ion Diaconu a cules numai în județul Vrancea 91 de variante mioritice este o dovadă a marelui „prestigiu” al baladei în Moldova⁹. În trecut aria ei de răspindire era mult mai vastă. În faza actuală balada a mai putut fi culeasă din județele Galați, Iași, Suceava, Bacău, Botoșani, Vrancea, Neamț, unele variante fiind apropiate ca text de varianta Alecsandri. Cu mai mare frecvență se întâlnește în Moldova un subtip al *Mioriței*, intitulat *Ciobănaș de la miori*, un cântec epico-liric în care substanța epică este dată de întrebare, iar răspunsul are prin excelență caracter liric. Cântecului îi este asociat adesea un motiv din cântecul liric de război, „Măi soldați vînător” (sau „măi soldat din roșiori”), iar unii informatori îl numesc *Cântecul roșiorului din munții Balcani*. Tipul 54 (207) *Ciobaniul care și-a pierdut oile* circulă atît vocal, cît și instrumental, fără text.

Grupajul de balade aparținînd categoriei *Despre curtea feudală* nu are prea multe atestări pentru Moldova. Semnalăm doar frecvența deosebită a

⁷ G. Coșbuc, *Blăstăm de mamă. Legendă populară din giurul Năsăudului*, ediția a 2-a Sibiu, 1885, Biblioteca populară a „Tribunei” nr. 13.

⁸ A. Fochi, *George Coșbuc, și creația populară*. București, „Minerva”, 1971, p. 200.

⁹ Mircea Eliade, *Mioara năzdrăvană*, în *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 223—250

tipurilor 71 (211) *Dobrișan* și 201 (229) *Constantin Brîncoveanu*, ca urătură de Anul Nou în județele Botoșani, Iași, Bacău.

Categoria de maximă frecvență în Moldova este cea în care preponderent este cadrul familial al subiectelor dispuse în subdiviziunile: *Îndrăgostiții*, *Sofii*, *Părinți și copii*, *Frații*. Acestea sînt, de fapt, așa numitele balade *nuvelistice* în care predomină atmosfera deseori tragică, sensul moralizator, tendința continuă de liricizare a temelor epice, concentrarea textelor. Mai ales frecvența contaminărilor apropie acest gen de balade de cîntecul propriuzis. Se disting aici, atît sub raportul realizării artistice, cît și al circulației folclorice în Moldova, tipurile: 91 (235) *Brumărelul*, 96 (246, 236, 251, 26, 77) *Metamorfoze. Tip I. Logodnicii nefericiți*, 94 (241) *Vălean*, 95 (242, 258, 29, 243) *Proba iubirii. Tip I Milea*, 99 (245) *Blestemul mîndrei. Tip I*, 102 (249, 250, 254) *Leacul dragostei. Tip I*, 130 (287) *Nevasta vîndută. Tip III (MOLDOVA)*, 131 (288) *Nevasta fugită. Tip I. Subtip I*, 132 (289) *Chira, badii. Chiră*, 133 (290) *Mosneagul*, 136 (293) *Fata amăgită de țigan*, 148 (304) *Tudor Dobrogean*, 149 (305) *Inelul și năframa. Tip I*, 150 (306) *Soacra rea*, 151 (307) *Fata blestemată—pasăre pribeagă*, 160 (316) *La riul de roaună*, 169 (321) *Sora otrăvind fratele*. Apar și cîteva tipuri noi: *Fermecatul*, *Țiganca fugită*, *Maica și fata*, *Însurătoarea*. Caracterul lirico-epic al baladelor este prezent în toate variantele creațiilor din această categorie care circulă în Moldova, precum și în cele cunoscute din colecții. De asemenea, cîteva dintre tipurile stabilite în *Catalogul subiectelor narative și al variantelor* sînt atestate numai în Moldova: *Tip 92 Metamorfoze. Tip II Cucul și turturica*, 93 (240, 253) *Mîndra semeafă — înșelată. Tip II Călina-Mălina*, 95 (242, 258, 29, 243) *Proba iubirii. Tip V Întemnițatul părăsit de mîndra*, 104 (255) *Todiran*, 106 (257) *Mîndra din Muncel*, 107 (259) *Voinicul și mîndra moartă*, 111 (263) *Di la Odobești la dial*, 141 (297) *Frundzi verdi ș-on harbuz*, 142 (298) *Frundză verdi pâr uscat*, 156 (312) *Manole*, 157 (313) *Dedel*.

O categorie aparte de cîntece epice, considerată o etapă în dezvoltarea baladei populare¹⁰, este cea a jurnalelor orale¹¹, la care se evidențiază caracterul local al variantelor. Dominantă este funcția emoțională a textelor al căror conținut reflectă drame tipice umane cu un grad mai mare de generalizare (*mireasa moartă*, *fata accidentată sau omorîlă*, *flăcăul ucis*, etc.). Variantele moldovene ale cîntecului epic *La Sirel la Nămolosa* pot fi puse în corelație cu tipul 100 (247) *Mireasa moartă*. Al. I. Amzulescu indică în notă, citind o variantă din Banat, „posibilitatea alcătuirii unui tip — jurnal oral: mireasa moare înecată, căci ghița s-a rupt cînd alaiul nunții trecea peste rîu; după cum există și cîntecul liric, cu numeroase variante «De la București la vale»”¹².

¹⁰ Petru Caraman, *Contribuție la cronologizarea și geneza baladei populare la români*, Partea I. *Cronologizarea*. Extras din „Anuarul Arhivei de Folclor”, I, Cluj, „Cartea Românească”, 1932, p. 53—105; Partea II, *Geneza*. Extras din „Anuarul Arhivei de Folclor” II, București, M.O. „Imprimeria Națională”, 1933, p. 21—88.

¹¹ Cornelia Călin, *Încercare de reconsiderare a jurnalului oral românesc*, „Revista de etnografie și folclor”, 1982, t. XXVII, nr. 1, p. 78—87; *Ipoteză de clasificare a jurnalului oral*, „Revista de etnografie și folclor”, t. XXVIII, 1983, nr. 1, p. 66—70.

¹² Al. I. Amzulescu, *Balada familială, Tipologie și corpus de texte poetice*, București, Editura Academiei R.S. României, 1983, p. 65.

Tipurile de balade populare cu circulație în Moldova se mai pot îmbogăți cu alte variante depistate în culegerea de teren „singurul element care poate aduce clarificări științifice“¹³. Îmboldul pentru astfel de cercetări, venit din partea celui care a dat într-o formă definitivă tipologia baladei populare românești, „temei consistent și stimulator pentru dezvoltarea de noi studii monografice și comparative asupra baladei“¹⁴, obligă la continuarea investigațiilor în zone care se cer minuțios cercetate.

QUELQUES CONSIDÉRATIONS SUR LA BALLADE POPULAIRE DE MOLDAVIE

RESUME

Cette recherche a comme but l'étude de certains aspects concernant la ballade populaire roumaine dans sa circulation en Moldavie, pour mettre en évidence d'une part, l'unité de thèmes et de motifs de l'espèce dans l'ensemble du folklore roumain, en général, et d'autre part, de compléter le *Corpus de la ballade populaire roumaine* avec un riche matériel inédit de variantes moldaves des thèmes classiques des ballades populaires, variantes qui se trouvent dans l'*Archive de folklore de Moldavie et de Bucovine* (A.F.M.B.).

On constate que du total de 355 types, que le répertoire en contient, sont connus en Moldavie (des plus anciennes attestations jusqu'à l'époque actuelle — reflétés par la recherche de terrain) 145 types de ballades populaires, auxquelles on ajoute d'autres variantes non-classifiées. La majorité de ces dernières sont des ballades avec une circulation restreinte.

Les variantes de ballades populaires recueillies durant les dernières 15 années, attestent soit le changement de la fonctionnalité de l'espèce de celle du chant à la récitation, soit le passage de certains fragments de ballade dans le cadre de l'espèce nommée *jeux d'enfants*.

La catégorie la plus fréquente en Moldavie est à présent celle des ballades appelées ballades *familiales* (ou *nouvelles*) dans lesquelles on constate la manière dont les thèmes et les motifs très anciens sont renouvelés et réadaptés en fonction de la sensibilité contemporaine du créateur anonyme.

La situation de la ballade populaire, en tant qu'espèce, dans la contemporanéité et dans sa circulation dans toutes les provinces roumaines, constitue un problème qui exige un intérêt particulier de la part des chercheurs afin de compléter le *Corpus de la ballade populaire roumaine*.

¹³ Ion Talos, *Meșterul Manole*, București, „Minerva“, 1973, p. 18.

¹⁴ Al. I. Amzulescu, *op. cit.*, p. 6.